

HET VERHAAL VAN AME GIJS

Dat water en kleine kinderen niet samen gaan is een bekend gegeven. Ondanks dit gevaar heeft water toch vaak een grote aantrekkingskracht op kleine kinderen. In Hindeloopen, met zijn vele vaarten en sloten, had men om de kinderen af te schrikken daar wat op gevonden. Men had een verhaaltje bedacht over ame Gijs. Hoe oud ame Gijs was werd nooit verteld. Maar het ame (grootmoeder) gaf aan dat het om een oude vrouw ging. Ame Gijs woonde in de sloten en vaarten van Hindeloopen. Hoe zij daar kwam en hoe ze daar het leven hield werd ook nooit verteld. Wel werd aan de kinderen van Hindeloopen bij herhaling verteld dat als je bij de sloot kwam ame Gijs je onder water trok. En wat er gelijk achteraan verteld werd was dat je dan nooit weer thuis kon komen. Maar eerlijk gezegd, het werkte niet altijd. Ook in de jaren dat het verhaaltje van ame Gijs verteld werd raakten kinderen te water. Maar dat ame Gijs bij velen in Hindeloopen grote indruk heeft gemaakt en nog altijd aanwezig is blijkt wel uit de vele verhalen over deze legendarische ame die vandaag de dag nog steeds met zekere regelmaat worden verteld.

Bijgaand een kopie uit Uus Likje Wraald.

In de tijd dat de kinderen nog na schooltijd op straat speelden met hoepels en tollers, dus heel lang geleden, woonde er in Hindeloopen, zo ongeveer op de plaats waar nu het huis op de foto staat, een oude vrouw. Deze vrouw werd ame Gijs genoemd. Het kleine huisje waarin zij woonde was niet al te best meer. Het dak was behoorlijk ingezakt, dus het lekte als een vergiet wanneer het regende. Maar ame Gijs was arm en ze bezat niet de middelen om haar huis op te laten knappen. Zij was van eenvoudige kom af en had haar hele leven al van een karig loontje rond moeten komen. Haar zwarte slobberkousen had zij al zo vaak moeten verstellen dat van de oorspronkelijke kous bijna niets meer te zien was, haar eens zo zwarte rok was nu grijs verwassen. Maar denk nu niet dat ame Gijs hierdoor bij de pakken neer ging zitten want dan heeft u het mis. Dit alles deed ame Gijs niet in het minste. Zij haalde de geneugten van het leven uit de kleine dingen, zoals een praatje met de burens of een lekker vers eitje, gelegd door haar eigen kippen. Die kippen hield zij zoals voor die tijd gebruikelijk was onder het aanrecht. Maar overdag scharrelden de kippen buiten rond, om hier en daar een graantje mee te pikken. Als de zon scheen was ame Gijs meestal buiten te vinden, want zij liep krom van de reumatiek en de zon verwarmde dan haar oude botten een beetje. Op die manier kon zij ook de jeugd wat in de gaten houden want die zat regelmatig achter haar kippen aan. De arme beesten waren dan prompt een paar dagen van de leg, en de eieren had zij juist ze hard nodig. Ook de haan was regelmatig het mikpunt van de pesterijen. En dat terwijl dit oude beestje haar eens had gered toen haar huis in de brand stond. Want wat was er gebeurd: een oude theedoek die tegen haar nog warme fornuis aan had gehangen was langzaam begonnen te smeulen, en dat vuur was overgesprongen naar de gordijnen. De haan was als een gek te keer gegaan, waarbij zijn poot achter een verdwaaide spijker vast kwam te zitten. Door zijn gekraai werd ame Gijs wakker en kon zo de boel nog blussen voor haar hele huis in lichterlaaie stond. De poot van de haan kon niet meer worden gered dus moest de haan voortaan op een poot door het leven. U begrijpt dat wanneer de kinderen dan weer eens achter de kippen aan gingen de haan meestal de klos was want die kon nooit zo snel weggelopen. Als ame Gijs dat zag dan werd ze enorm kwaad want ze had nog altijd een zwak voor het beest. Ze had het dus niet ze op de jeugd staan, wat wel begrijpelijk was in dit geval. Op een dag zat ame Gijs op haar bankje voor huis wat uit te rusten in de lenteson toen er een paar kinderen weer achter de haan aanzaten. Wat was er nu een mooier gezicht voor de kinderen dan zo'n haan op één poot te zien hippen. De haan, ondertussen behoorlijk op leeftijd, sprong zich letterlijk dood. Ame Gijs had alles te laat in de gaten en sprong toen bijna uit haar vel van woede. Ze rende achter die "rot born" aan onder het uitroepen van allerlei dreigementen. Bijna had ze er één te pakken maar de jongen trok zich vlak voor de Kattenbrege met een ruk los. Ame Gijs raakte uit haar evenwicht,

struikelde en viel voorover in de sloot. Alle kinderen raakten in paniek want dit was toch absoluut niet de bedoeling. Vlug werden ouders en buren er bij geroepen om ame Gijs te redden. Maar hoe iedereen ook zocht, niemand kon haar weer vinden. En na uren en uren gaven ze het zoeken op. Sindsdien gebeurde het met de regelmaat van de klok dat, wanneer er kinderen te dicht in de buurt van de sloot kwamen, er ineens een grote groene gerimpelde vrouwenhand uit het water kwam die probeerde de kinderen in het water in te trekken. En natuurlijk moet dit de hand van ame Gijs zijn want ame Gijs is de enige vrouw die een onuitsprekelijke hekel heeft aan kleine kinderen. En wanneer u nu denkt dat ame Gijs een fabeltje is dan heeft u het mis. Vroeger was er een peilschaal vlak achter de dijk bij de Hon (vlak bij de kerk). Deze peilschaal werd gebruikt voor het opmeten van de waterstanden bij eb en vloed toen het IJsselmeer nog Zuiderzee was. En deze peilschaal was een soort put die door middel van een buis verbonden was met deze Zuiderzee en in deze put zat een hoogteaanduiding. Dus in deze put ging het water op en neer maar omdat er door zeewier en andere troep regelmatig verstoppingen in de verbindende buis waren zat er een ketting tussen de put en het uiteinde van de buis aan de zeekant. Door ze nu en dan het ketting heen en weer te halen werd de buis als het ware geraagd. Maar nu het verhaal waar het over gaat. Wij hebben onlangs nog met mensen gesproken die als kind een reuze respect hadden voor ame Gijs want wanneer ze bij de peilschaal waren en het was een beetje guur weer, dan was ame Gijs in haar element want dan kon je haar in de peilschaal horen. Dan was ze aan het razen en tieren en smeed ze met haar kettingen (ze was enorm sterk natuurlijk) en je kon wel horen dat ze nog steeds veel verdriet had om haar haan. "Jin rot born", hoorden ze haar dan roepen en uit angst dat zo dan misschien uit de peilschaal kwam deden de kinderen gauw een paar stappen achteruit. Dus kinderen, pas op!

Slapend Hindeloopen- Een sage over het trieste lot van een Friese zeevaarder

De snelle, sterke stroom uit het Haanmeer hield de rede van Frieslands elfde stad open en zorgde ervoor, dat geen banken of platen zich konden vormen langs de kust. Daarom deelde Hindeloopen niet het lot van het prachtige Stavoren, dat in het zand was verstikt.

De langgerekte Hindelooper fluiten met hun drie hoog metende brede voor- en achterstevens haalden hout, graan en bont uit de landen om de Oostzee. Ook schipper Auke Wybes maakte veel reizen met de 'Witte Windhond' naar Zweedse en Poolse havens.

In het jaar 1703 lag zijn schip in het IJ gereed om te vertrekken, toen een der burgemeesters van Amsterdam aan boord werd geroeid en hem een brief met zeven lakken overhandigde voor tsaar Peter in Sint Petersburg. "Ik heb nog nooit van die haven gehoord," zei Auke.

"Vorig jaar bestond zij ook nog niet," antwoordde de burgemeester. "Jouw schip zal het eerste zijn, dat daar aanlegt." "De Russen hebben de zeeën nooit bevaren, wie zal mij de haven binnenloodsen," wilde Wybes weten.

"Iemand, die het bouwen van schepen aan de Zaan heeft geleerd en als matroos op een van mijn koopvaarders gevaren heeft. Ik sta voor hem in."

"Dan is het in orde," zei Auke.

Twee weken later voer de 'Witte Windhond' langs de kust van de Finse Golf. Het was een stille morgen en tot ver in zee hoorde men het hameren en kloppen van honderden werklieden, die de houten huizen bouwden in de nog niet geheel omwalde stad, die aan het einde van de baai in het vlakke land lag.

Een kleine vlag sprong langs het want omhoog; Auke vroeg om een loods. Een boot maakte zich los van de kust, zette koers naar de 'Witte Windhond' en kwam langszij. De loods klom aan boord. Hij was bijna zo groot als de schipper, gekleed als een Hollands matroos met een ruige muts op het hoofd. Zonder veel te zeggen, begon hij zijn taak en loodste het schip veilig de haven binnen. Nadat de vrachtvaarder aan dekade was gemeerd en het anker was uitgeworpen, wendde de loods zich tot Auke. "Hoe heet je schipper en van waar kom je?"

"Ik ben Auke Wybes van Hindeloopen in Friesland."

"Auke Wybes, dan schenk ik je het privilege van tolvrijheid en het recht van voorrang in de haven, die je als eerste bent binnengevaren, zolang dezelfde kiel het schip draagt, dat van nu af aan 'Sint Petersburg' zal heten." Auke was vlug van begrip. "Tsaar Peter," zei hij, "ik heb een brief voor u meegebracht." De tsaar verbrak de lakken met de drie kruisen van Amsterdam en las de brief haastig door. "Je bent een brenger van goede tijdingen, Auke," zei hij daarop. "Dat zal ik niet vergeten."

Inderdaad, tsaar Peter had een goed geheugen en van elke reis keerde Auke rijker terug. In de pronkkamer in zijn huis aan de Nieuwstad was het zeldzaamste eierschaal kraakporselein te vinden; in de rijk beschilderde kasten lagen parels van het zuiverste water bijeen op tinnen borden alsof het knikkers waren en men kon zijn hand niet uitsteken, zonder een voorwerp van zwaar goud of van blinkend zilver aan te raken.

Auke had slechts één zoon wiens peetvader de tsaar aller Russen was. In het oude raadhuis, dat in een museum is veranderd, hangt het geschilderde portret van deze Peter Wybes, juist boven de baar, waarop de bakkers van Hindeloopen, die dekoopvaarders van scheepsbesluit voorzagen, hun gildebroeders ten grave droegen.

Peter Wybes kijkt even ernstig als op de dag, dat hij op een van zijn Russische reizen een zigeunerin ontmoette, die hem voorspelde, dat Hindeloopen voor eeuwig zou inslapen in de nacht, dat de 'Sint Petersburg' in zee zou zinken. Op den duur geraakte de koopvaarder, die steeds met rijke vrachten

heen en weer voer, opgebruikt en Peter Wybes liet op de helling van een scheepstimmerwerf aan de Zaan het schip onttakelen en slopen en op de oude kiel een nieuw schip bouwen, zodat hij de privileges behield die aan zijn vader waren geschonken.

Hij had slechts één zoon, Auke, die op zijn beurt het schip plank voor plank liet afbreken om op de oude kiel, een moderner schip te kunnen zetten, dat nog sneller varen zou.

Al voer hij echter nog zo snel naar Hindeloopen en terug met een aanwakkerende bries uit het noorden, de dood was hem voor. Hij kwam zelfs te laat om zijn vrouw en zijn eerste en eniggeboren zoon te begraven. Auke bleef alleen in zijn huis, waar de planken in de kast haast doorbogen onder het gewicht van zilveren en gouden staven. Hij behoefde niet bevreesd te zijn, dat zijn schatten hem ontstolen zouden worden, want de ogen van geheel Hindeloopen waren op het huis aan de Nieuwstad gevestigd. Wanneer het schip 'Sint Petersburg' voor de rede verscheen, liep het worden, want de ogen van geheel Hindeloopen waren op het huis aan de Nieuwstad gevestigd. Wanneer het schip 'Sint Petersburg' voor de rede verscheen, liep het gerucht als een laaiende brand door het stadje en iedereen haastte zich om hem te begroeten, te vleien en naar de ogen te zien. Als hij hen op zijn beurt aankeek, zag hij nauwelijks verholene begeerte in hun ogen tintelen, als de weerschijn van het goud, dat zij onder elkaar hoopten te verdelen op de dag dat hij zou sterven.

Dat zou voor Hindeloopen een feestdag zonder weerga worden. Auke voelde hoe hun gedachten zich slechts bezighielden met zijn dood. Als levend mens betekende hij niets meer voor hen.

Daarom werden zijn bezoeken aan Hindeloopen hoe langer hoe zeldzamer, maar elke keer als hij er verscheen, werden aan boord van de 'Sint Petersburg' zware scheepskisten gestouwd, in afgeschoten ruimten, die nooit meer werden geopend. Zonder dat iemand er erg in had, verdwenen de kostbaarheden uit het immer gesloten huis, waar de luiken voor de vensters steeds met ijzeren stangen gegrendeld waren.

Op een najaarsmorgen verscheen de 'Sint Petersburg' onverwacht weer in Hindeloopen en de in Holland aangeworven bemanning ging nog diezelfde dag naar Amsterdam, om daar te passagieren met hun dubbel uitbetaalde gage, want het fortuin had als altijd aan de zijde der Wybes gestaan. Auke ging zijn huis binnen, waar volgens gewoonte de luiken voor de vensters gesloten bleven en deed de ronde met een brandende scheepslantaarn in de hand door de donkere kamers. Hij voelde zich ziek en onuitsprekelijk moe en wist het einde van zijn vergeefse leven nabij.

Eerst toen de avond zich langzaam sloot om de huizen van het stadje, waar boogbruggen over de stille grachten opdoken uit de nevel, droeg hij de laatste kostbaarheden die zijn huis nog bevatte, gewikkeld in een mantel, naar het schip. Parels, gebroken uit spiegels en dozen van schildpad, juwelen haastig gewerkt uit het gescheurde paarlemoer, goudstaven in het donker van een kast vergeten.

Ongezien bereikte hij de 'Sint Petersbrug', schudde de mantel met zijn rijke inhoud uit in de kajuit, ontstak een walmende fakkel en wierp die in het achterste ruim. Daarna maakte hij het schip, dat ongeduldig aan zijn touw trok los en zag het wegdrijven met de ebbe.

Het duurde niet lang of er werd in het stadje alarm geslagen, want van alle kanten sloegen de vlammen uit het hoge schip, dat langzaam naar zee dreef. Als vogels van louter vuur fladderden stukken van de zeilen over het water, eer ze er sissend op neerstreken en een regen van vonken

spatte omhoog bij het breken der ra's. Eensklaps brak de oude kiel, die het schip al bijna een eeuw had gedragen neerstreken en een regen van vonken spatte omhoog bij het breken der ra's. Eensklaps brak de oude kiel, die het schip al bijna een eeuw had gedragen middendoor en de 'Sint Petersburg' zonk langzaam in zee.

Verskillende toeschouwers hadden dit einde niet afgewacht, maar waren al naar het huis in de Nieuwstad gesnel. Uit de verte hoorde men hen roepen: "Auke Wybes, wordt wakker! Je schip brandt! De 'Sint Petersburg' vergaat!" Auke Wybes kon hen echter niet meer horen. Hij lag languit in de pronkkamer, dood te midden der scherven. Met zijn laatste levenskrachten had hij nog de kasten met het kostelijk porselein omgeworpen om dit schervengericht over de stad te voltrekken.

Wie Hindeloopen kent, weet dat de voorspelling in vervulling is gegaan. Frieslands elfde stad is zo vast ingeslapen, dat ze nooit meer zal ontwaken.

* * *

Slapend HindeloopenSamenvatting

Een sage over het trieste lot van een Friese zeevaarder. Een Hindelooper zeevaarder krijgt van tsaar Peter de Grote het privilege om tolvrij de haven van Sint-Petersburg in te varen. Dit recht blijft van generatie op generatie bestaan en Hindeloopen is een bedrijvige stad. Een zigeunerin voorspelt echter dat de stad voor altijd zal inslapen wanneer het schip vergaat. [Lees het verhaal](#)